

پژوهشگران: ۱- نسربین حمزه زاده ۲- بهار مطری ۳- مهناز بایزیدی مدرسه راهنمایی زینب شهرستان سلماس

بررسی نگرش

معلمان، والدین و دانش آموزان پایه اول راهنمایی

درباره اهمیت و ضرورت تکلیف شب

بیان مسئله

با توجه به اهداف کلی آموزش و پرورش در دوره راهنمایی و تدوین کتب درسی برای این دوره تکلیف شب یکی از واجباتی است که می‌تواند برنامه‌های درسی و محتوای آموزشی مربوط به آن و همچنین فعالیت‌های یاددهی و یادگیری را در برگیرد و بر این اساس تکالیف مختلف درسی نیز باید در جهت تحقق اهداف برنامه‌های درسی و آموزشی و در نهایت هدف‌های این دوره برنامه‌ریزی و اجرا شود.

نظام آموزشی جامعه با تمام توان خود سعی در اجرای بهینه خط مشی آموزش دارد در این راستا امکانات و تجهیزات و برنامه‌ریزی‌های بی‌شماری را تدارک و فراهم نموده است اما تجارب نشان داده است که به علت نواقص و مشکلات عارضی که بوجود آمده است در تحقق اهداف اصلی نظام آموزشی نواقص عمده‌ای وجود دارد. یکی از نواقص و مشکلات موجود در سیستم آموزشی ما مربوط به برنامه‌های درسی و کیفیت ارتباطات و تعاملات بین عناصر آن می‌باشد (مهری، ۱۳۷۴).

با نگاهی گذرا به روند تعلیم و تربیت در مدارس کشورمان متوجه می‌شویم که فعالیت‌های آموزشی و پرورشی عملاً در جهت حفظ طوطی وار مطالب، توجه بیش از حد به امتحان، غافل شدن از رویای بزرگ یادگیری، منفعل بودن دانش‌آموزان، معلم محوری بودن کلاس و اضطراب‌های ناشی از آن ایفای نقش می‌نمایند که در این میان آرایه تکالیف درسی مناسب گامی است در راستای وسعت بخشیدن به افق فعالیت‌های آموزشی و پرورشی و پویا بودن مشارکت در کلاس درس به عنوان کانال ارتباطی بین خانه و مدرسه که موجبات تفکر و استدلال و کار کردن و ایجاد نگرش‌های جدید را فراهم می‌سازد و در عین حال از آن به عنوان بازخوردی مهم در جهت ایجاد و اصلاح برنامه‌ریزی و آگاهی معلمان و اولیا از وضعیت آموزش استفاده می‌شود (کبری، ۱۳۷۶).

هدف اصلی تمام فعالیت‌های تربیتی مدرسه این است که انگیزه‌ها و محرک‌های لازم برای ادامه رشد و تکامل طبیعی و سالم

دانش آموزان را ایجاد کند و امکان کسب معرفت و مهارت‌های ضروری و ارزش‌های مطلوب برای بهره‌مندی از زندگی مطلوب را فراهم آورد چرا که دنیای نو مستلزم تربیتی نو است و این هدف از هر طریق مسیراست؛ اول از راه فعالیت‌های رسمی و محدود به کلاس درس و دوم از طریق فعالیت غیررسمی که به کلاس و حتی گاهی به مدرسه محدود نیستند (شعاری نژاد، ۱۳۶۵).

اما متأسفانه با توجه به محدودیت‌های اجتناب‌ناپذیر برنامه‌های مصوب درسی که همه فراگیران باید در ظرف مدت زمانی محدود مواد آموزشی معینی را فراگیرند و مورد ارزشیابی قرار گیرند در حالی که سرعت و توانایی همه فراگیران یکسان نیست و از طرفی کمبود فضاهای آموزشی، چندنوبته شدن بسیاری از مدارس کشور موجب کاهش مدت آموزشی فراگیران و در نتیجه افت تحصیلی شده است که این دو مورد به اضافه ضرورت توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان در آموزش و یادگیری ضرورت استفاده از راهبردهای مناسب و عملی و هماهنگ را در قالب تکالیف شب آشکار می‌سازد. با توجه به اهمیت موضوع، ما در این

تحقیق سعی در بررسی تکلیف شب از دیدگاه معلمان، دانش‌آموزان و اولیا داریم. برای انجام این تحقیق دانش‌آموزان پایه اول مدرسه راهنمایی دخترانه زینب شهرستان سلماس را انتخاب کردیم که این مدرسه حدوداً ۲۷۲ دانش‌آموز در هفت کلاس و سه پایه اول و دوم و سوم دارد و از این تعداد ۱۶ نفر در پایه اول تحصیل می‌کند با توجه به اینکه این مدرسه تقریباً در وسط شهر واقع شده دانش‌آموزان این منطقه از امکانات رفاهی و آموزشی متوسطی برخوردارند.

با صحبت‌هایی که با معلمان مختلف این مدرسه صورت گرفت، متوجه شدیم که اکثریت آنها از نحوه انجام تکالیف توسط دانش‌آموزان گلهمند هستند. با طرح موضوع تکلیف شب با دانش‌آموزان و اولیای آنها نظرات آنها را هم جویا شدیم که نظرات مختلفی در مورد آن آرایه دادند. به این ترتیب ما در این تحقیق سعی در بررسی نگرش‌های معلمان و اولیا و دانش‌آموزان در مورد تکلیف شب و آرایه پیشنهادات در مورد آن داریم.

جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌ها:

روش پژوهش با توجه به اهداف، ماهیت و موضوع پژوهش و نیز امکانات اجرایی از نوع توصیفی است.

پس از انتخاب نمونه و تهیه پرسشنامه‌ها، پرسشنامه‌ها به کلیه نمونه‌های انتخابی داده شده و بعد از راهنمایی‌های لازم معلمان و دانش‌آموزان و اولیا به تکمیل پرسشنامه‌های مربوط اقدام کردند. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها توسط نمونه‌ها و جمع‌آوری کردن آنها، داده‌های خام استخراج و به تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته شد.

نتیجه‌گیری:

با توجه به بررسی‌های انجام شده در زمینه تکلیف شب می‌توان به جمع‌بندی زیر پرداخت:
۱- در مدارس راهنمایی باید تکالیف شب آرایه شود، زیرا تکلیف شب عادت به مطالعه را در دانش‌آموز رشد می‌دهد و نگرش مثبت نسبت به مدرسه در آنها ایجاد می‌کند.
۲- استفاده از تکلیف شب به جای آزمون و

مشق جی اشک

نگارش: کاووس عباسی
کارشناس ارشد برنامه ریزی - کارشناس مسئول آموزش راهنمایی
آموزش و پرورش شهرستان ایزد - خوزستان

دشواری) بنویسید به فرض ۵ بار، ده بار یا یک بار. به هر جهت اثری را خلق کند و به خلاقیت بپردازد (Carative) و بعد از مدتی یافته های خود را بازنگری می کند تا اینکه سه ماهه اول سال دفتر وی مملو از اثر شده و به نظر وی پر بار و شایسته و کارآمد می شود.

۳. این سؤال پیش می آید که آیا به نظر شما فراگیر اثر خود را دور خواهد انداخت و یا نگه داری می کند؟ بی شک جواب در حفظ آن است. چرا که معلم چشم بسته آنها را خط خطی نکرده و با امضای صوری و منتهی الیه آن بابه کلی گویی: خیلی خوب، عال، صدآفرین پردازد، بلکه وقت معینی را مصروف کنترل و ارزیابی آن نموده است.

پس، یادگیری و دقت نظر برای فراگیر، کاری مهم و دشواری است. هدف این است که طبقه بندی ذهنی، الگویی و ظرافت خود را در کار محوله ایجاد کند. و انتظار دارد که به طور مداوم به او پرخاشگری نشود و نگوییم که شما سخت در اشتباه هستی و اصلا کار شما قابل ارزیابی نیست، بلکه باید به او پیامیزم که چگونه پیاموزد و به فراگیر کمک کنیم تا مهارت و دست ورزی خود را تقویت و استمرار بخشد و به کمال نهایی خود یعنی مشق بدون اشک برسیم.

بر کسی پوشیده نیست که دانش آموزان در درون تحصیل مقاطع گوناگون خود مشکل ویژه داشته و چه بسا که در آن هنگام اگر کسی این مشکلات را با شناسایی و کنترل نکند در دراز مدت شاهد عواقب جبران ناپذیری خواهیم بود و در راستای ورود به آینده مشکلات را رقم خواهد زد. در گذشته (روش های تدریس قدیم و سنتی) فراگیر از معلم خود دستوری می گرفت. بنا به عدم تقسیم وقت و راهکارهایی از قبل طراحی شده دانش آموز آخر شب و بعد از اتمام کارهای روزمره و اوقات مرده خود، شروع به تحریر تکلیف و یا مشق شب می کرد.

بدیهی است که واژه فوق یک حالت عمومی و تعمیم یافته و یا رفع مسئولیت نسبی است که از طرف مافوق به زیر دست (در هر زمینه ای) ابلاغ و قابل انجام است. سوای اینکه تکلیف به تقویت املا و گسترش گنجینه لغات کمک می کند ولی به طور غیرمستقیم، در مقطعی به تخریب عوامل روحی، روانی، فیزیکی و دل زدگی از ادامه کار و فعالیت آموزشی منجر می گردد. حال می بایست با خود اندیشه کنیم که به عنوان ولی، سرپرست، آموزگار، کارشناس، چه اقدامی برای کیفیت بخشی به تکلیف و فرآیندهای آموزشی انجام دهیم؟ پیدا است که:

۱. ابتدا به ساکن از فراگیر خواسته شود، دفتری مجلد شده و با هر تصویر یا پوستری که خودش خواهد آن است، آن را پوشش داده و زینت دهد.

۲. گام دوم از ایشان بخواهید نکاتی را که خود می خواهد (با توجه به سطح

- نمره محدود شود.
- ۳- نتایج تصحیح تکالیف دانش آموزان به آنها بازخور داده شود.
- ۴- مشکلات یادگیری دانش آموزان از روی تکالیف آنها مشخص شود.
- ۵- تکلیف شب یک ابزار آموزشی مقرون به صرفه است.
- ۶- علما به ضرورت ارایه تکلیف شب تأکید داشتند.
- ۷- تکلیف شب به عنوان وسیله ای برای تثبیت و استمرار بخشیدن به امر یادگیری و جلوگیری از فراموشی در مطالب آموخته شده است.
- ۸- ارزشیابی و رفع اشکال نمودن از تکالیف در کلاس درس توسط معلم ضروری است.
- ۹- در نحوه ارایه تکالیف و مقدار آن معلمان باید توجه داشته باشند.

پیشنهادات

- ۱- پیشنهاد می گردد که در راستای رسیدن به اهداف عالی تعلیم و تربیت در مدارس، موضوع تکلیف شب از جریان آموزش حذف نگردد، بلکه تجدید نظری در خصوص حجم، نوع مطالب، زمان لازم برای انجام آن در قالب تحقیقات بعدی صورت پذیرد تا بلکه این فعالیت درسی به طور جامع و کامل باعث تحقق اهداف کلی آموزش و پرورش در مقطع راهنمایی گردد.
- ۲- این تحقیق در مناطق دیگر آموزشی نیز مورد بررسی قرار گیرد.
- ۳- در پژوهش های بعدی نظرات دانش آموزان و معلمان و والدین باهمدیگر مقایسه شود.
- ۴- طراحی فعالیت های فوق برنامه از نظرات معلمان و دانش آموزان و اولیا آنها استفاده شود.

منابع

- احمدی، غلامعلی (۱۳۸۰)، بررسی میزان اثربخشی تکلیف شب در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه چهارم در استان ارومیه.
- اکبری، ابوالقاسم (۱۳۷۶)، بررسی میزان مطالعه دبیران و مدرسان و راه های افزایش آن در اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران.
- سوی فرای و کوپر (۱۳۷۶)، دنیای یادگیری در مدرسه، ترجمه: فرخ لقا رئیس دانا، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- سیف، علی اکبر (۱۳۷۶)، روانشناسی یادگیری و تدریس، تهران، آگاه.
- شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۶۵)، فلسفه آموزش و پرورش، تهران، سپهر.
- فقیهی قزوینی، فاطمه (۱۳۷۰)، جمع بندی تحقیقات پیرامون تکلیف شب، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱.
- قورچیان، نادرقلی (۱۳۷۲)، سیمای پژوهش در خصوص تکلیف شب در جهان امروز، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۲.
- قورچیان، نادرقلی (۱۳۷۲)، گامی در مسیر انتخاب محتوا در حوزه تخصصی برنامه درسی، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱.
- کوپر هریس (۱۳۷۹)، نقش تکلیف شب در مقاطع تحصیلی، ویژه نامه نگاه به رویدادهای آموزش و پرورش، شماره ۱۵۶.
- کوپر هریس (۱۳۷۰)، جمع بندی تحقیقات پیرامون تکلیف شب، تاثیر چشمگیری به سودمندی تکلیف شب دارد، ترجمه فاطمه فقیهی، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱.
- مهری، بهروز (۱۳۷۴)، بررسی دیدگاه های معلمان و دانش آموزان و اولیای آنها پیرامون مطالب بیک نوری در دوره ابتدایی و راهنمایی مدارس پسرانه شهرستان همدان.
- نهضت، مرتضی (۱۳۷۰)، بررسی عوامل و نتایج تکلیف

منابع:

- خزعلی، شاهی. چگونه با کودک رفتار کنیم.
- اردبیلی، یوسف. مشاوره راهنمایی.
- اطلاعات میدانی و تجربی